

MANIFEST ZA ODGOVORNO EKONOMIJO

1. NE GRE LE ZA NAPAKE V SISTEMU, SISTEM JE NAPAČEN

Potem, ko je leto dni po propadu vrste finančnih institucij, ki je označil začetek gospodarske krize, kazalo, kot da je uročenost z neoliberalnim modelom požrla neizprosna resnica krize, se je uročenost vrnila in danes ni ne v EU, ne v ZDA v igri nobenega modela izhoda iz krize, ki bi ne slonel na neoliberalnih resnicah. Ves ta čas je ameriška in evropska politika iskala rešitve znotraj železnega repertoarja političnih programov, ki v ničemer ne postavljajo pod vprašaj sistema samega. In ves ta čas smo se - ne da bi to vedeli - približevali gospodarski krizi in neizmerno visoki ceni, ki jo zanjo plačuje velika večina ljudi.

S "sistemom" mislimo na neoliberalni model, kakršen se je uveljavil v zadnjih 30 letih, na podlagi koncepta t. i. "chicaške" ekonomske šole in t.i. "washingtonskega konsenza". Označuje ga koncept nezadržne rasti/ razvoja, ki se je z gospodarsko krizo izkazal za neučinkovitega, neuravnoteženega in neuspešnega tako na globalni, kot na regionalni ravni. Sistem temelji na neizprosni tekmi za dobički in zaslužki, ne glede na družbeno (povečevanje neenakosti in nezaupanja) in okoljsko (globalno segrevanje, uničevanje naravnih virov) ceno. V veliki meri tudi zanemarja dejstvo, da nihče ni ustvaril dobička ali prislužil bogastva povsem iz nič, ampak med drugim tudi iz družbenih pogojev, ki jih za uspešno podjetnost in uspešnost nasploh zagotavlja skupnost kot celota. Prioritetna usmerjenost na ekonomsko rast in dobičkonosnost pa škoduje družbeni koheziji, socialnemu/človeškemu kapitalu družbe in seveda okoljski vzdržnosti.

Nekatere značilnosti oz. posledice neoliberalnega modela:

a) Denar ali življenje

Znotraj t. i. neoliberalnega modela so finančni kriteriji praktično edini, po katerih se meri družbeni razvoj (rast, napredek). To (dobičkonosnost) je tudi edini kriterij, po katerem banke odločajo pri razporejanju finančnih sredstev.

Najbolj znan med finančnimi kazalci je rast bruto družbenega produkta (BDP) kot ultimativnega podatka o razvoju neke države. Merjenje razvoja skozi finančne indikatorje seveda oblikuje tudi etične temelje tega sistema in prav neverjetno je, kako je prevladujoča ekonomska ideologija uspela spremeniti univerzalna etična načela ter nas prepričati, da je zaslužkarstvo (pohlep) dobro, delitev bogastva pa najmanj naivna.

Ekonomski razvoj je seveda pomemben in lahko veliko izboljša naše življenjske razmere, a le, če je kombiniran z drugimi cilji. Zato, da bi prepoznali razvojno stanje neke družbe, je namreč potrebno vedeti veliko več od stopnje rasti BDP ali rasti dodane vrednosti. Družbe, v katerih raste BDP, zaposlenost pa pada, ali pa rastejo borzni indeksi, plače pa stagnirajo ali se nižajo (Slovenija npr. je bila v letih pred krizo primer, kjer je delež plač znotraj rastočega BDP padal, dobičkov pa rasel), namreč niso nobena redkost. Vera promotorjev neoliberalne ekonomije, da rast sama po sebi znižuje revščino in povečuje družbeno zadovoljstvo, je preprosto slepa.

Skratka, ko ugotavljamo kakšno je stanje neke družbe in kako se razvija, tega ni mogoče ustrezno izraziti le s finančnimi kriteriji. Pomembno je tudi ali pa še bolj, kakšna je kakovost življenja izražena npr. z dostopnostjo zdravstvenih storitev, stopnjo revščine, pričakovano življenska doba itd.

b) Neskončna rast proti končnim naravnim virom

Ena temeljnih protislovnosti ekonomskega sistema, ki temelji na tekmi vseh proti vsem in zahteva stalno ter čim večjo možno rast, je, da se sooča z omejenostjo naravnih virov. Kljub napredku okoljskih politik, cena izdelkov ne vsebuje stroškov degradacije okolja in izrabe naravnih virov, zaradi česar se prekomerna izraba virov tudi nadaljuje. Posledice so podnebne spremembe ter izraba fosilnih in drugih neobnovljivih naravnih virov. Po nekaterih ocenah bi potrebovali 3 do 5 planetov, če bi naravne vire povsod izkoriščali tako, kot jih danes zahodni svet.

c) Neučinkovitost

Model neizprosne tekme za višje dobičke, z dereguliranimi finančnimi trgi, se običajno predstavlja kot izjemno učinkovit pri zagotavljanju materialnega blagostanja. Vendar je tudi ob upoštevanju kriterijev, ki jih sam edine priznava - to je finančnih - in zanemarjanju družbene in okoljske cene, ki jo zanj plačujemo,

pravzaprav izjemno neučinkovit. Tisoče milijard evrov in dolarjev, ki so se prek različnih oblik državnih posegov v času zadnje krize prelile prek zavoženih bank v javni dolg, ki sedaj hromi države, je za to najboljši dokaz. Nevidna roka trga naj bi zagotavljala ravnotežje. Vendar pa kapitalistična ekonomija ne deluje tako, kot naj bi po teoriji. Še posebej to velja za finančne trge, kjer se ne trguje le z dobrinami, ampak tudi pričakovani in kjer se s špekulativnimi transakcijami hazardersko igra proti drugim špekulacijam.

d) Povečevanje neenakosti v porazdelitvi bogastva

Zahodne družbe so bile redkokdaj tako razdeljene, kot so danes, dohodkovne razlike pa niso bile nikoli tako velike. Zanimivo pri tem je, da teh razlik - v nasprotju s prevladujočo doktrino - ne odpravijo gospodarska vlaganja, čeprav povečajo dohodke prebivalstva, kar je dokaz, da znotraj sistema razlik ni mogoče odpraviti. V Pomurski regiji npr. so se naložbe na prebivalca v obdobju 1995-2010 povečale za petkrat (naložbe za okolje na prebivalca so se celo podeseterile!), dohodek na prebivalca se je povečal za 80 odstotkov, pa so se razlike za najbolj razvitimi slovenskimi regijami še okrepile. Odseljevanje iz regije je višje še za tretjino, brezposelnost je višja kot na začetku obdobja in dosega skoraj 20 odstotkov, zaostanek od slovenskega povprečja pri dohodku na prebivalca pa se je povečal z 2.000 evrov v začetnem obdobju na skoraj 7.000 evrov petnajst let kasneje.* (Radej, Kovač, Jurančič Šribar: Presečno določanje razvojnih prioritet, julij 2011)

e) Plenilska podjetja

V sistemu, ki poudarja zgolj neposredne finančne dosežke, se podjetja vse bolj pogosto selijo v okolja, kjer lahko poslujejo z nižjimi stroški in višjimi dobički. Takšna podjetja niso vezana na nobeno lokalno okolje. S tem izgubijo ne le svoje lokalno poreklo, ampak tudi svojo družbeno odgovornost do lokalnega (socialnega in naravnega) okolja. Pogosto (ne pa zmeraj, seveda) se sprevržejo v moderne plenilce naravnih in človeških bogastev, ne nosijo pa dolgoročnih negativnih posledic v lokalnih okoljih. Ker se seveda pravočasno preselijo.

f) Kapitalsko-politična omrežja in sistemska korupcija

Model, ki sloni na priznavanju pohlepa kot družbeno sprejemljivega ravnanja, je seveda zelo neodporen na korupcijo. Problem ni v tem, da bi bili slabi ljudje koruptivni, ampak v tem, da korupcija v določenih segmentih sploh ni prepoznana kot korupcija, saj gre za ustaljeno obnašanje. Še posebej to velja za gospodarske in politične elite, katerih prepletenost pogosto ni zaznana kot koruptivna, čeprav gre za daj-dam odnos, prek katerega gospodarske elite s financiranjem strank in karier profesionalnih politikov, pa tudi z vplivom v množičnih medijih, obvladujejo politiko. Lep primer takšne »ugrabitve države« je TEŠ 6. Takšna omrežja so na globalni ravni tudi z obvladovanjem pomembnega dela ekonomske stroke preprečevala regulacijo finančnih trgov, kar je na koncu pripeljalo do krize. V Sloveniji pa so ta omrežja ob aktivnem sodelovanju posameznih politikov dosegla npr. netransparenten prevzem Pivovarne Union s strani Pivovarne Laško in podcenjeno prodajo državnih deležev v Mercatorju Pivovarni Union in Istrabenzu. Predvsem pa so skozi drugo fazo privatizacije izvedla vrsto prevzemov, ki so mnoga na sporen način prevzeta podjetja spravili na kolena. Namesto za razvoj so banke za prevzemne postopke med letoma 2006 in 2009 podelile za 5,6 milijarde evrov posojil.

g) Vojne in vojaške operacije v funkciji globalnega ekonomskega reda

Globalni neoliberalni ekonomski red potrebuje vojna žarišča kot permanentno tržišče za visoko donosno vojaško industrijo in kot sredstvo obvladovanja energetskih virov in njihovih poti do industrijsko razvitih ekonomij, ne le ZDA in EU, temveč tudi Kitajske in Ruske federacije. V teh procesih, je žal, nekritično udeležena tudi Slovenija, kot razmeroma mlada članica Nata, saj sodeluje ali je sodelovala v nekaterih vojnih operacijah, ki so daleč od deklariranih varnostnih in demokratičnih ciljev.

2. ODGOVORNA EKONOMIJA

Stranka Zares - nova politika se je v svojih programskih dokumentih v preteklih letih že kritično odzvala na zgoraj opisane značilnosti sistema. Najprej s programom stranke v letu 2008, v katerem smo morda najbolj izpostavili vprašanje podnebnih sprememb in prehoda v nizkoogljično družbo. Leta 2009, na konvenciji v Celju, pa tudi s programskim dokumentom "Za ekonomsko demokracijo", v katerem smo se zavzeli za modernizacijo soupravljanja zaposlenih, spodbujanje solastništva zaposlenih in učinkovitejši model spodbujanja delitve dobička zaposlenim. V letih od nastopa gospodarske krize pa je dozorelo spoznanje, da je potreben drugačen, nov model ekonomije, saj bo sicer izhod iz krize daljši, predvsem pa se bo kriza, če ne premislimo znova samih temeljev sistema, vse pogosteje in vse bolj uničujoče vračala.

Z odgovorno ekonomijo označujemo gospodarski model, ki je poudarjeno trajnosten in družbeno odgovoren ter na novo preišča naravo lastnine in vzorec rasti ter razvoja.

Odgovorna ekonomija je nov model, ki šele postaja alternativa obstoječemu, neoliberalnemu, ne pomeni pa to, da v praksi še ni preizkušen. Že skandinavski model ima v sebi veliko elementov družbene odgovornosti, vlaganja v "zelene" projekte postajajo ekonomski vlečni konj nekaterih uspešnih držav (Nemčija, Danska, Južna Koreja), tudi bolj alternativni lastniški modeli (socialna podjetja, kooperative, t. i. B podjetja) pa predstavljajo zmeraj pomembnejši del gospodarstva.

Obstoječ ekonomski model oz. t. i. stara ekonomija vidi izhod iz zastoja in aktualnega pogreza predvsem v krčenju javnih izdatkov - z izjemo izdatnega in nenehnega financiranja bank oz. finančnega sistema. Oboje v breme najšibkejših skupin in članov sodobnih družb. Kakor je razumna uskladitev razmerja med ustvarjenim in potrošenim nujna, pa slepo krčenje in logika prerazdeljevanja sama po sebi zgolj poglobljata temeljni problem. To pa je, da kot družba ustvarimo premalo. Naš pogled zato nasprotno vidi možnost izhoda in vzdržnega napredka v modelu, ki bo primarno osredotočen na krepitev ustvarjalnih zmožnosti vseh, njihovem vključevanju in izrazitem povečanju motiviranosti vsakega posameznika na njegovem delovnem področju. Takšna družba predpostavlja tako solidarnost kot strpnost do izstopajočih in inovativnih. Stavi na znanje, zato vzpostavlja pogoje za enakopraven dostop do njega, zato spodbuja, promovira in nagraduje ustvarjalnost. Trajnostni kapital so ljudje. Vzdržna in v kvaliteto življenja naravnana prihodnost lahko temelji le na pametni in zeleni rasti. Projekt Drzne Slovenije, ki je dobil svojo potrditev v dveh dolgoročnih nacionalnih strategijah, je zarisal ne le takšne usmeritve, ampak tudi konkretne ukrepe za doseganje teh ciljev na področju visokega šolstva, znanosti in tehnološkega razvoja. S pričujočim dokumentom takšno vizijo dopolnjujemo in jo razširjamo tudi na pomembna druga področja.

Značilnosti novega ekonomskega modela:

a) Kazalniki razvoja

Kazalniki razvoja morajo meriti celostno stanje družbe (npr. število brezposelnih, dostopnost zdravstvenega sistema, stopnja uspešno zaključenega izobraževanja, stopnja revščine, odstotek zaposlitev, ki zagotavljajo več kot minimalno plačo...) in zdravja okolja (kvaliteta zraka, vode, stopnja biotske raznovrstnosti...) Obstaja dobro in mednarodno uveljavljeno merilo, ki že meri večino tega, to je HDI (Indeks človeškega razvoja).

b) Družbena odgovornost

Družbeno odgovorna so podjetja, ki dobičke investirajo v družbeno koristne, predvsem okoljske programe in projekte pomembne za lokalno skupnost, namesto za dividende oz. deleže lastnikom.

Družbena odgovornost postaja pomemben del naše ekonomije. Celoten spekter socialne ekonomije, ki je najpomembnejši akter družbene odgovornosti, že danes v EU predstavlja 10 odstotkov BDP (v Sloveniji žal le 2 odstotka), v ZDA pa imajo kooperative že 130 milijonov članov. V nekaterih zveznih državah celo podjetjem omogočajo, da se registrirajo kot podjetja s posebnim položajem, t. i. B podjetja, kar pomeni, da pridobivanje dobička podredijo družbenim in okoljskim ciljem.

Družbeno odgovorni potrošniki pa so tisti, ki s svojimi nakupnimi navadami spodbujajo ponudbo izdelkov,

ki ne obremenjujejo okolja, s svojim preudarnim ravnanjem pri porabi energentov pa pomagajo k varčni uporabi naravnih virov. Del trajnostnega razvoja je namreč tudi trajnostna potrošnja, kar ugotavlja tudi Evropska komisija v leta 2008 sprejeti Evropski strategiji trajnostnega razvoja.

c) Trajnostna naravnost in zelena delovna mesta

Zavedanje o pomenu zelenih delovnih mest ne izhaja samo iz potrebe po zmanjšanju ogljične odvisnosti in izrabljanja naravnih virov, ampak je to tudi pot k gospodarski obnovi na bolj trajnostni podlagi. Vlaganja v zelene tehnologije in zelene projekte so vir večinoma bolj zahtevnih novih delovnih mest in s tem tudi vir gospodarske rasti.

Pozitivne primere imamo tudi že v Sloveniji. Anketa o razvojno-investicijskih vlaganjih podjetij elektronske in elektroindustrije (EEI) kaže, da bo samo ta industrija do leta 2020 v razvoj, raziskave in industrializacijo nizkoogljičnih tehnologij vložila vsaj 238 milijonov evrov. Pri tem gre za tehnologije, ki bodo namenjene tudi ali predvsem izvozu. Lastne razvojne aktivnosti EEI, kjer že prihaja do razvojno - raziskovalnih in investicijskih povezovanj podjetij, so že mestoma podprte s finančnimi spodbudami države - na primer Kompetenčni center napredni sistemi učinkovite rabe električne energije. * (Služba vlade za podnebne spremembe: Strategija prehoda v nizkoogljično družbo do l. 2050). V skladu s tem podpiramo Deklaracijo o 100% obnovljivi energiji za Evropo do leta 2050.

Na kratek rok je posebej pomembna zaposlitev za tiste, ki so izgubili delo oz. katerih delovna mesta so ogrožena, kot na primer v gradbeništvu in v predelovalni industriji. Povečan obseg energetskih sanacij zgradb, obnovljivih virov energije in prilagajanja na podnebne spremembe, ki ga bo spodbudila zelena davčna reforma, in usmerjanje javnih investicij lahko bistveno prispeva k blaženju krize v gradbeništvu in ustvari več deset tisoč delovnih mest v naslednjih 5 do 10 letih.

Skratka, v Sloveniji obstaja poleg omenjenih še vrsta sektorjev in tehnologij, ki so že ali pa bi se še lahko vključili v zeleno rast. Pomembno je, da se to zgodi čim prej, saj lahko države, ki bodo zaostale pri njihovem razvoju in uporabi, izgubijo stik z najrazvitejšimi.

d) Kooperative, B podjetja, solastništvo zaposlenih

Eden od izstopajočih problemov Slovenije je, da imajo zaposleni v primerjavi z drugimi državami EU izjemno negativen odnos do lastne službe. To kaže na eni strani na neprimernost delovnega okolja v smislu vključevanja in motivacije, po drugi pa pomembno rezervo, ki lahko vpliva na večjo produktivnost. Ta problem oz. izziv je sicer splošen in predstavlja veliko blokado tudi t.i. stare ekonomije, k njegovemu razreševanju pa lahko prispevajo tudi nove podjetniške oblike.

Kooperative/zadruge in podjetja, ki so v (so)lastništvu zaposlenih, prav tako pa tudi socialna podjetja ter novo nastajajoča t. i. B podjetja so pomembna, ker so po vseh izkušnjah bolj odporna na krize, ker so manj usmerjena na profitabilnost, v krizah manj odpuščajo delavce in kažejo veliko večjo odgovornost do lokalnega okolja, v katerem delujejo. Kot smo opozorili že v dokumentu "Za ekonomsko demokracijo" pa so tovrstne oblike lastništva tudi pot k poslovni uspešnosti, saj je v času, ko znanje postaja najpomembnejši kapital podjetij, nemogoče obravnavati zaposlene le kot najeto delovno silo. Nižja dobičkonosnost teh podjetij tudi ne preprečuje širjenja kapacitet, saj jo nadomeščajo z diverzifikacijo dejavnosti in mednarodnim mreženjem s podobnimi podjetji (lep primer je skupina Mondragon). Ob nižji dobičkonosnosti je seveda treba tudi poudariti, da postane ta zelo relativna, če dobičkonosnost merimo na nivoju učinkov v skupnosti, ne zgolj podjetja, in zajamemo tudi ugodne stranske učinke, ki so sicer po kriterijih gospodarske produktivnosti povsem zanemarjeni.

Sodobne demokratične države so pravno gledano "lastninsko nevtralne", to je, podjetja obravnavajo enako, ne glede na naravo lastništva. Takšna doktrina postaja neprimerna v času, ko je postalo evidentno, da tovrstna nevtralnost pomembno spodbuja egoizem in družbeno škodljivo obnašanje. Države morajo davčno in s spodbujevalnimi politikami "nagrajevati" trajnostno in družbeno odgovorno obnašanje ter tiste alternativne lastniške oblike (kooperative, solastništvo zaposlenih) in druge oblike (socialna, t. i. B podjetja), ki to v večji meri zagotavljajo.

e) Lokalne ekonomije

Lokalna umeščenost podjetij in lokalna samooskrba sta pomembna elementa odgovorne ekonomije. V

podjetjih, ki imajo svoje korenine v nekem lokalnem okolju, imajo ljudje večji nadzor nad svojimi življenji in uživajo večje koristi od svojega dela in investicij. To pa zato, ker pri rezultatih dela tega podjetja ne participirajo le znotraj podjetja (plače, morebitna udeležba pri dobičku), ampak tudi kot prebivalci tega lokalnega okolja. Lokalno zasidrana podjetja kažejo namreč večjo odgovornost do okolja, v katerem delujejo. Razlog je preprost: ko ljudje vedo, da bodo sami in njihovi otroci živeli v družbenih in okoljskih posledicah njihovih današnjih poslovnih odločitev, imajo prepričljive razloge za to, da skrbijo za zdrave skupnosti in njihovo čisto naravno okolje.

Lokalna samooskrba pa je lahko pomemben generator delovnih mest na podeželju (po podatkih Eurostata se je zaposlenost v kmetijstvu med leti 2000 in 2009 zmanjšala za 25 odstotkov), pomembno pa tudi prispeva k zmanjševanju CO2 izpustov, saj zmanjšuje globalne Transporte hrane. V Sloveniji, kjer je npr. stopnja samopreskrbe zelenjave pod 30 odstotki, žita med 50 in 60 odstotkov, svežega sadja in krompirja pa med 60 in 70 odstotkov, pa je lokalna samooskrba še dodatno pomembna. Zagotoviti moramo prehransko varnost – zadostne količine hrane, ki mora biti kakovostna in varna.

3. POLITIKE IN KONKRETNI UKREPI

Zares na zgoraj opisani podlagi predlaga in podpira naslednje ukrepe in politike:

1. ZA družbeno odgovorna podjetja

a) Zakon o solastništvu zaposlenih

Kot smo opozorili že v dokumentu "Za ekonomsko demokracijo", je solastništvo zaposlenih pomemben element motivacije zaposlenih in s tem tudi poslovne uspešnosti. Z zakonom o solastništvu zaposlenih je treba predvsem preprečiti, da bi se to zlahka razgradilo s prodajo deleža vsakega posameznega zaposlenega. Če je namen odkupa s strani zaposlenih zgolj finančne narave, ni niti potrebe po posebnem urejanju niti potrebe po posebni obravnavi s strani države. Če pa je namen zagotoviti zaposlenim trajen vpliv na poslovanje podjetja, je treba urediti oblike (npr. z ustanovitvijo kooperative ali družbe pooblaščenke), prek katerih se tak vstop v lastništvo realizira in tako doseže, da je izstop iz lastništva možen le prek skupne odločitve zaposlenih.

b) Posebna »B« registracija podjetja

Omogočiti je treba posebno, t. i. B registracijo podjetij. Kot B podjetja se določijo tista, ki imajo v statutu določeno, da dobička ne delijo lastnikom, ampak ga vlagajo v lasten razvoj in širitev, ali za družbeno koristne cilje. Takšna registracija je pomembna predvsem zaradi lažje izvedbe davčnih izjem in pospeševalnih državnih politik.

c) Spodbude kooperativam, socialnim in B podjetjem, odkupom lastniških deležev s strani zaposlenih

Država določi kriterije, po katerih se omenjenim podjetjem na javnih razpisih upošteva boniteta in kako se ta izračunava v razmerju do ostalih podjetij. Izključitev teh podjetij iz javnih razpisov (kar se sedaj dogaja npr. zadrugam) se prepove.

Vlaganja v omenjena podjetja se oprosti davka na kapitalski dobiček oz. se odšteje od davčne osnove za plačilo davka od dohodka pravnih oseb.

Država določi politiko pomoči pri odkupih deležev podjetij s strani zaposlenih (npr. tako da sredstva za subvencije samozaposlenim nameni za pomoč takšnim odkupom).

d) Davek na finančne transakcije

Podpiramo namero EU komisije po uvedbi davka na finančne transakcije. Države EU so bankam v času krize namenile 4600 mrd EUR. V času, ko države hromi visok javni dolg, ki je v veliki meri posledica pomoči, ki so jo te države namenile bankam, je nujno, da banke del te pomoči začnejo vračati.

e) Prodaja deleža v NLB in preoblikovanje SID banke v Razvojno Banko Slovenije

Od leta 1990 je država v Novo Ljubljansko banko (NLB) vložila (sanacija, dokapitalizacije) okoli 2000 milijonov evrov. V istem obdobju je bilo s prodajo kapitalskih deležev ter z dividendami povrnjenih nekaj prek 500 milijonov evrov. Zaradi vsega tega in dodatno tudi nezmožnosti države, da bi še naprej zagotavljala tako kapitalsko ustreznost kot kvalitetno upravljanje, bo potrebno večinski delež v teh bankah prodati in vitalne interese na tem področju zagotoviti z drugimi instrumenti (delničarski sporazum...). Del kupnine bi po našem predlogu namenili za okrepitev SID - razvojne banke in njeno transformacijo v Razvojno banko Slovenije. SID banka namreč nasprotno od NLB dokazuje, da lahko državne banka z ustreznim vodstvom in nadzorom slovenskemu gospodarstvu tudi v gospodarski krizi zagotavlja okrepljeno financiranje. SID banka je samo v prvem polletju leta 2011 s 400 milijoni evrov posredno ali neposredno financirala 663 slovenskih gospodarskih družb. SID banka naj tudi v prihodnje spodbuja mala in srednje velika podjetja ter internacionalizacijo podjetij. Poleg spodbujanja malih in srednje velikih podjetij ter internacionalizacije naj SID v prihodnje v čim večji meri podpira tudi naložbe slovenskih podjetij v okoljevarstvene in energetske projekte, raziskave, razvoj in inovacije, javno infrastrukturo ter regionalni razvoj.

f) Pri prodaji kapitalskih deležev države morajo imeti prednost družbeno odgovorni vlagatelji

Pri prodaji kapitalskih naložb države ali iskanju strateškega investitorja je potrebno za vsako posamezno kapitalsko naložbo pripraviti program, ki mora izhajati iz analize dejavnosti in perspektive podjetja glede nadaljnega razvoja, ter opredeliti cilje, ki pri prodaji posameznih naložbah sledijo proračunskemu vidiku doseganja čim višje kupnine in s tem čim višjim prejemkom državnega proračuna ter širšim interesom države kot je npr. trajna in stabilna rast gospodarstva ter uspešnejše in bolj konkurenčno gospodarstvo. Po našem mnenju pa bi morala država pri prodaji naložb ali iskanju strateškega investitorja iskati najprej in predvsem družbeno odgovorne vlagatelje/investitorje. Po nekaterih podatkih naj bi bilo v EU po načelih SRI (Socially Responsible Investing) že okoli 6 bilijonov EUR vlaganj. Družbeno odgovoren vlagatelj/investitor presoja podjetje z vidika zelene stopnje donosnosti, dodatno pa je pozoren tudi na to, ali podjetje upošteva okoljske in družbene standarde, kako rešuje okoljsko in družbeno problematiko.

2. ZA trajnostno politiko kot razvojni vzvod

a) Zelena delovna mesta

Slovenija mora 1 odstotek BDP letno investirati v razvoj zelenih tehnologij in zelenih projektov. Te tehnologije in projekti so predvsem na področju:

- razširitve javnega prometa, integriranega javnega potniškega prometa in preusmerjanja tovora s cest na železnico,
- energetske učinkovitosti,
- obnovljivih virov energije (hidro in sončne elektrarne, biomasa, geotermalna energija),
- gradbeništva, s prenovami in energetskimi sanacijami stavb, obnovo in gradnjo železnic,
- kovinske, elektronske in elektroindustrije z nizkoogljičnimi proizvodi - od komponent za električna vozila do pametnih energetskih omrežij,
- kmetijstva, gozdarstva in lesne industrije, z vzpostavitvijo oskrbnih mrež s sonaravno pridelano hrano in energetskim lesom.
- zelenih informacijsko - komunikacijskih tehnologij za podporo okoljsko-učinkovitemu in inovativnemu gospodarstvu

b) Zelena davčna reforma

Z zeleno davčno reformo prenesti davčno breme iz davkov na delo na zelene davke, tj. na obdavčitev onesnaževanja, porabe energije, naravnih virov in surovin. Z reformo se obenem ukine tudi okolju škodljive subvencije.

Reforma mora biti fiskalno nevtralna, z novimi zelenimi davki se torej ne povečuje skupna višine davkov. To pomeni, da se morajo drugi davki, kot npr. dohodnina, istočasno zmanjšati. Po oceni Službe vlade za podnebne spremembe (Strategija Prehoda Slovenije v nizkoogljično družbo do l. 2050) je v okviru te re-

forme možno znižati obdavčitev dela v višini 1 mrd EUR.

Zelena davčna reforma tudi vzpostavlja okvir za pospešeno zniževanje emisij toplogrednih plinov po letu 2030.

c) Držna Slovenija

Krepitev in povezovanje ustvarjalnih in inovativnih potencialov tako državljanek in državljanov kot institucij je temelj t.i. »pametne rasti« in predpostavka vzdržnega in trajnostno naravnane razvoja. Zato je nujno dosledno izvajati ukrepe iz sprejete Raziskovalne in inovacijske strategije. Povečevati sredstva za raziskave in razvoj do 3,6% BDP – od tega 1,2% iz javnih virov. Na področjih, kjer imamo kritično maso ohraniti poudarek na t.i. temeljnih raziskavah, in povezovati institucije znanja z inovativnim gospodarstvom. Enako velja za neločljivo povezan nacionalni program razvoja visokega šolstva do 2020: ohraniti visoko stopnjo dostopnosti do izobrazbe in znanja ne glede na socialne okoliščine, ob doslednem uveljavljanju kakovosti in povečanem obsegu financiranja vzpostaviti raznovrstnost visokošolskih oz. univerzitetnih študijskih programov tako glede na usmerjenost in interes šolajočih kot glede zaposlitvenih možnosti.

d) Lokalna samooskrba

Država bo lokalno samooskrbo pospeševala:

- s pripravo ustreznih javnih razpisov iz vseh interdisciplinarnih področij vezanih na kmetijsko proizvodnjo in prodajo,
- s koordiniranjem izdelave večplastno usklajenih načrtov kmetijske proizvodnje,
- s spodbujanjem ohranjanja biotske raznovrstnosti, ohranjanje avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst in oblikovanjem semenskih bank.
- s spodbujanjem ponudbe lokalno pridelane kakovostne in varne hrane
- z učinkovitejšim tržno organiziranim kmetijstvom, krepitvijo agroživilskih verig in večjo prepoznavnostjo domačih proizvodov;

3. Zares proti kapitalsko-političnim omrežjem

a) Pravnim osebam prepovedati financiranje političnih strank

S spremembo zakona o političnih strankah in zakona o volilni kampanji je treba prepovedati financiranje političnih strank in volilnih kampanj s strani pravnih oseb in tako odpraviti enega od vzrokov za nastanek netransparentnih kapitalsko-političnih omrežij, ki potem »ugrabijo« državo.

b) Odvzem nezakonitega premoženja

V zakonu o odvzemu premoženja nezakonitega premoženja naj se določi, da se postopek za odvzem lahko začne ne le v primeru utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja, ampak tudi v primeru, ko DURS v davčnem postopku ugotovi, da premoženje davčnega zavezanca presega njegove zakonite prihodke.

c) Javna objava dohodninskih osnov

Predlagamo, da se skozi široko javno razpravo prouči možnost ureditve, kakršno že dolgo poznajo najuspešnejše skandinavske države, da se omogoči javno dostopnost podatkov o višini prihodkov, ki so osnova za odmero dohodnine vsakega državljanca.

d) Javnost premoženja vseh, ki odločajo o javnih sredstvih

Zakonsko opredeliti javnost premoženja vseh funkcionarjev in tistih javnih uslužbencev ter zaposlenih v državnih podjetjih, ki odločajo o dodelitvi javnih sredstev (preko javnih naročil, razpisov, itn...), kar velja tudi za njihove družinske člane.

e) S spremembo volilnega zakona omogočiti preferenčni glas

Zakon o volitvah v državni zbor naj se spremeni tako, da se ukine volilne okraje, mandate poslancem pa razdeli izključno na podlagi preferenčnih glasov volivcev. Na ta način se političnim elitam omeji vpliv na izvoljivost kandidatov in okrepi moč državljanov.

4. Drugi ukrepi

a) Stanovanja za mlade

Sprejme naj se zakon o posebni shemi kreditiranja mladih, po kateri država z izdajo obveznic jamči za stanovanjski kredit v višini odkupljenih obveznic, kreditojemalec pa vrača le obresti, saj se glavnica v 25 letih poplača iz donosa na obveznice.

Poleg tega mora Slovenija zaradi pretežno večinske lastniške strukture stanovanjske fonda povečevati najemniški sektor in spodbujati različne oblike najemnega sektorja; zasebne neprofitne organizacije; združne organizacije, drugi načini samoorganiziranja. Stanovanjski sklad se mora preoblikovati in namesto gradnje stanovanj za trg, zagotavljati fond najemniških stanovanj, kar je posebej pomembno za mlade, ker si težje privoščijo nakup stanovanja.

b) Določiti razmerje med najnižjo in najvišjo plačo

Visoke razlike v plačah znotraj posamezne organizacije demotivirajo zaposlene in ustvarjajo občutek nepravičnosti. Vrsta raziskav pa tudi dokazuje, da imajo plače kot motivator (kar je običajno argument v prid visokih plač za najbolj sposobne) izjemno kratek rok. Zaradi tega naj se omeji razlike med najvišjo in najnižjo plačo v organizaciji na 10:1. To seveda ne preprečuje, da se izjemni dosežki nagradijo iz dobička organizacije, na podlagi letnih ali – še bolje – večletnih dobrih rezultatov.

c) Obdavčitev premoženja

Predlagamo, da se z nizko davčno stopnjo obdavči premoženje nad določeno vrednostjo, kot je to npr. na Norveškem, kjer z 1,1% stopnjo obdavčijo premoženje v vrednosti nad 117 000 EUR. Na ta način bi se izognili arbitrarnemu odločanju o tem, kaj je luksuz (za potrebe obdavčitve luksuza, seveda), saj bi se, odpravili pa tudi večkrat spodbijano nedoslednost v obdavčitvi, ki zajema le redne prihodke (plača, pokojnina, kapitalski dobički) ne pa tudi premoženja, zaradi česar se obdavčitvi izognejo ravno premožnejši sloji družbe.

d) Dohodninska razbremenitev srednjega razreda in višja obdavčitev najbogatejših

Z reformo sistema dohodnine, izvedeno v letu 2006 se je zmanjšalo število davčnih razredov (s pet na tri) in znižala progresivnost stopenj dohodnine (najvišja stopnja se je znižala s 50% na 41%). Rezultat navedene reforme je bila torej razbremenitev zavezancev v višjih dohodkovnih razredih in obremenitev zavezancev v srednjih dohodkovnih razredih.

Zato je treba, poleg sprememb višin sedanjih razredov, sedanjemu najvišjemu davčnemu razredu s stopnjo 41 % dodati še en davčni razred s stopnjo v višini med 45 in 50% za dohodke med 50-75 tisoč evri. Potrebno je tudi odpraviti 50% oprostitev dohodnine od zneska obresti na obveznice, ki jih je upravičenec prejel kot odškodnino v skladu z zakonom o denacionalizaciji. Gre za ozko skupino upravičencev, ki so iz naslova denacionalizacije prejeli obveznice in ki jim bo država ob 6% obrestni meri vsako leto do leta 2016 podarila milijone evrov, ki jih bodo namesto njih iz naslova davka na obresti plačali vsi ostali.

e) Vpeljava sistema individualnih računov za odpravnine

Podpiramo uvedbo individualnih varčevalnih računov. Delodajalec vplačuje določen delež bruto plače neobdavčenega vplačila, upravlja pa ga sklad za zavarovanje zaposlenih pred odpovedjo, ki presežke plemeniti. Če je zaposleni odpuščen, lahko izbira med gotovinskim izplačilom, nadaljevanjem vlaganja v isti sklad ali v tak sklad novega delodajalca in prenosom sredstev. Gre v bistvu za odpravniški sistem, ki se lahko pretvori v pokojninsko zavarovanje. Ob upokojitvi lahko delavec zahteva enkratno izplačilo ali pa rento. Če pa je odpuščen pred potekom določenega roka ne more zahtevati enkratnega izplačila, ampak se sredstva prenesejo k drugemu delodajalcu.

f) Prispevki kot obvezna kategorija pri izplačevanju plač

Z zavrnitvijo Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, kjer je bilo neplačevanje, odlog oziroma obročno odplačevanje prispevkov prepovedano, delojemalci nimajo zagotovljene pravne varnosti, ki izhajajo iz plačevanja prispevkov.

S spremembo zakonodaje je treba zagotoviti, da je odlog oziroma obročno plačilo prispevkov za pokojninsko in invalidsko ter zdravstveno zavarovanje prepovedan oziroma so to dajatve, ki jih ni mogoče odlagati ali plačevati na obroke.

g) Obdavčitev komercialnega oglaševanja

Oglaševanje je pomemben generator družbeno neodgovorne potrošnje. Z obdavčitvijo komercialnih oglasov naj se omogoči državno pomoč programom organizacij civilne družbe, ki promovirajo trajnostni življenjski slog in družbeno odgovorno potrošnjo.

h) Umik Slovenije iz Afganistana

Ker ocenjujemo, da je udeležba Slovenije v sicer mirovni misiji v Afganistanu, ki pa ima nedvoumno značaj konflikta visoke stopnje intenzivnosti (vojaških operacij oziroma vojne), napaka, si bomo prizadevali za predčasno končanje sodelovanja oz. umik iz Afganistana po izteku druge rotacije slovenske skupine za urjenje afganistanske vojske (OMLT) ter za okrepitev civilno-razvojnega delovanja Slovenije v Afganistanu.

4. ZA- KLJUČEK

Ali je odgovorna ekonomija neprofitna?

Ne. Dobiček je nujna, tako rekoč samodejna posledica človekove učljivosti in ustvarjalnosti pri uporabi razpoložljivih bogastev. Značilnost nove ekonomije je zgolj v tem, da dobiček ni edina motivacija podjetij pri njihovem poslovanju in da dobiček namenjajo za družbeno koristne cilje, vključno z razvojem in širjenjem lastnega poslovanja. S podporo tovrstnim ciljem, še posebej odpiranju zelenih delovnih mest, pa država ustvarja tudi nove poslovne priložnosti in pomaga k izhodu iz gospodarske krize.

Ali bo odgovorna ekonomija nadomestila "staro"?

Morda, a ne prav kmalu. Tega se je pomembno zavedati, ker je treba preživeti tudi na kratki rok, če želimo uresničevati dolgoročne vizije. "Stara" ekonomija bo še dolgo ostala pomemben del naše stvarnosti. A v njenih okvirih so premnoga vprašanja preprosto nerešljiva in brez takojšnjih korakov v smeri odgovorne ekonomije bodo nerešljiva tudi ostala. S politikami, ki so tu navedene, je treba začeti takoj in zagotoviti, da bo odgovorna ekonomija postajala zmeraj bolj pomembna konkurenca "stari". Pomembnejša kot bo, manj bo možnosti za nove krize, v katere nas vodi neoliberalna doktrina, po kateri se niti podjetjem niti posameznikom ni treba družbeno odgovorno obnašati, saj naj bi imeli na skrbi le lastno, pretežno finančno korist.